ПРОГРАММА ТЕЛЕПЕРЕДАЧ

Среда, 10 января

ПЕРВЫЙ

05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости 09.15 Контрольная закупка 12+ 09.50 Жить здорово! 12+ 10.55, 03.40 Модный приговор 12+ 12.15, 17.00, 01.40 Время покажет 16+ 15.15 Давай поженимся! 16+ 16.00, 02.40, 03.05 Мужское / Женское 16+ 18.00 Вечерние Новости 18.45 На самом деле 16+ 19.50 Пусть говорят 16+ 21.00 Время 21.30 Т/с "Сальса" 16+ 23.35 Ночные новости 23.50 Д/ф 16+

РОССИЯ 1

05.00, 09.15 Утро России 09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 09.55 О самом главном 12+ 11.40, 14.40, 17.40, 20.45 Вести. Местное время 12.00 Судьба человека с Борисом Корчевниковым 12+ 13.00, 19.00 60 Минут 12+ 15.00 Т/с "Семейный детектив" 12+ 18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир 16+ 21.00 Т/с "Две жизни" 12+ 00.40 Т/с "Любовь - не картошка" 12+ 03.15 Т/с "Поцелуйте невесту!" 12+

НВК САХА

06:00 Японцы: Зима начинается с Якутии 6+ 06:35 Бэс Чагда 6+ 07:00 Саҥа күн-Новый день 6+ 10:00 Сонуннар 12+ 10:15 "Тэтим" чааһа 6+ 11:15 Актуальное интервью 12+ 11:30 Геван 6+ 12:00 Кэм кэрэһитэ 6+ 12:30 Город женщин 12+ 13:30 Саха Сирэ-Якутия 12+ 14:00 Спортивный Якутск 6+ 15:00 Кэл, олор, сэҕэргэниэх 6+ 16:00 Новости 12+ 16:15 Будем вместе 6+ 16:30 Саха итэҕэлэ 12+ 17:00 Родной мой край 6+ 17:30 Күнчээн 6+ 18:00 Сонуннар 12+ 18:15 Продвижение 12+ 18:30 Дойдум дьоно 6+ 19:00 Новости 12+ 19:15 Развлекательный эфир 6+ 20:30 Саха Сирэ-Якутия 12+ 21:00 Сахалыы киинэтэ көрүөҕүҥ 6+ 21:30 Хранители времени 6+ 22:00 Прощание с веком 6+ 22:15 Бастыҥ клип 6+ 22:30 Саха Сирэ-Якутия 12+

5

04.00, 08.00, 12.00, 21.00 Известия 04.10, 04.25, 05.20, 06.10, 07.05 Т/с "Позднее раскаяние" 16+ 08.25, 09.15, 10.05, 11.05, 12.25, 13.20, 14.15 Т/с "Опера. Хроники убойного отдела" 16+ 15.05, 15.45, 16.25 Т/с "Детективы" 16+ 17.00, 17.45, 18.35, 19.20, 20.15, 21.30, 22.15 Т/с "След" 16+ 23.00 Известия. Итоговый выпуск 23.30, 00.40, 01.40, 02.40, 03.40 Т/с "Редкая группа крови" 16+

КУЛЬТУРА

05.30, 06.00, 06.30, 07.00, 09.00, 14.00, 18.30, 22.40 Новости культуры 05.35 Легенды мирового кино 0+ 06.05, 14.55 Пешком... 0+ 06.35, 19.05 Правила жизни 0+ 07.05, 21.20 Т/с "Лунный камень" 0+ 07.55 Д/ф 0+ 08.40, 18.45 Главная роль 0+ 09.15, 16.45 Наблюдатель 0+ 10.15, 23.50 Х/ф "Три дня в Москве" 0+ 12.25 Цвет времени 0+ 12.35 Д/ф 0+ 13.30 Д/с 0+ 14.10 Академический оркестр русских народных инструментов Гостелерадио СССР и Евгений Нестеренко 0+ 15.25 Ближний круг Сергея Соловьёва 0+ 17.40 Д/ф 0+ 19.30 Спокойной ночи, малыши! 0+ 19.45 Д/ф "Святыни Древнего Египта" 0+ 20.35 Абсолютный слух 0+ 22.10 Д/с 0+ 22.55 Д/ф 0+

Четверг, 11 января

ПЕРВЫЙ

05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости 09.15 Контрольная закупка 12+ 09.50 Жить здорово! 12+ 10.55, 03.40 Модный приговор 12+ 12.15, 17.00, 01.40 Время покажет 16+ 15.15 Давай поженимся! 16+ 16.00, 02.40, 03.05 Мужское / Женское 16+ 18.00 Вечерние Новости 18.45 На самом деле 16+ 19.50 Пусть говорят 16+ 21.00 Время 21.30 Т/с "Сальса" 16+ 23.35 Ночные новости 23.50 Д/ф "Шерлок Холмс. Знак трех" 16+

РОССИЯ 1

05.00, 09.15 Утро России 09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 09.55 О самом главном 12+ 11.40, 14.40, 17.40, 20.45 Вести. Местное время 12.00 Судьба человека с Борисом Корчевниковым 12+ 13.00, 19.00 60 Минут 12+ 15.00 Т/с "Семейный детектив" 12+ 18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир 16+ 21.00 Т/с "Две жизни" 12+ 00.40 Т/с "Любовь - не картошка" 12+ 03.15 Т/с "Поцелуйте невесту!" 12+

НВК САХА

06:00 Саха итэҕэлэ 12+ 06:30 Ыһык сир ыллыгынан (Майа ТВ) 6+ 07:00 Саҥа күн-Новый день 6+ 10:00 Сонуннар 12+ 10:15 "Тэтим" чааһа 6+ 11:15 Актуальное интервью 12+ 11:30 Геван 6+ 12:00 Хранители времени 6+ 12:30 Кэрэ кистэлэҥэ 12+ 13:30 Саха Сирэ-Якутия 12+ 14:00 Развлекательный эфир 6+ 15:15 Охота и рыбалка в Якутии 12+ 15:45 Кулинарная программа 6+ 16:00 Новости 12+ 16:15 Тыыннаах дорҕоон 6+ 17:00 Күлүм түгэн 6+ 17:30 Күнчээн 6+ 18:00 Сонуннар 12+ 18:15 Эргимтэ 12+ 18:30 Новости парламента 12+ 19:00 Новости 12+ 19:15 Народный контроль 12+ 20:00 Спортивный Якутск 6+ 20:30 Саха Сирэ-Якутия 12+ 21:00 Сахалыы киинэтэ көрүөҕүҥ 6+ 21:30 Кэм кэрэһитэ 6+ 22:00 Прощание с веком 6+ 22:15 Бастыҥ клип 6+ 22:30 Саха Сирэ-Якутия 12+

5

04.00, 08.00, 12.00, 21.00 Известия 04.10, 04.55, 06.00, 07.00 Т/с "Редкая группа крови" 16+ 08.25, 09.20, 12.25, 13.20, 01.25, 02.15, 10.10, 11.05, 14.15, 03.05 Т/с "Опера. Хроники убойного отдела" 16+ 15.05, 15.45, 16.25 Т/с "Детективы" 16+ 17.00, 17.45, 18.35, 19.20, 20.15, 21.30, 22.15 Т/с "След" 16+ 23.00 Известия. Итоговый выпуск 23.30 Х/ф "Ночные сестры" 16+

КУЛЬТУРА

05.30, 06.00, 06.30, 07.00, 09.00, 14.00, 18.30, 22.40 Новости культуры 05.35 Легенды мирового кино 0+ 06.05 Пешком... 0+ 06.35, 19.05 Правила жизни 0+ 07.05, 21.20 Т/с "Лунный камень" 0+ 07.50 Д/ф 0+ 08.40, 18.45 Главная роль 0+ 09.15, 16.45 Наблюдатель 0+ 10.15, 23.40 Х/ф "Старый Новый год" 0+ 12.35 Д/ф 0+ 13.30 Д/с 0+ 14.10 Владимир Крайнев и Евгений Нестеренко 0+ 14.45 Д/ф 0+ 14.55 Пряничный домик 0+ 15.25 Линия жизни 0+ 16.15 Д/ф 0+ 17.45 Д/ф 0+ 19.30 Спокойной ночи, малыши! 0+ 19.45 Д/ф 0+ 20.35 Д/ф 0+ 22.10 Д/с 0+ 22.55 Д/ф Дягилева" 0+

Пятница, 12 января

ПЕРВЫЙ

05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00 Новости 09.15, 05.10 Контрольная закупка 12+ 09.50 Жить здорово! 12+ 10.55 Модный приговор 12+ 12.15, 17.00 Время покажет 16+ 15.15 Давай поженимся! 16+ 16.00 Мужское/Женское 16+ 18.00 Вечерние Новости 18.45 Человек и закон 16+ 19.55 Поле чудес 16+ 21.00 Время 21.30 Юбилейный концерт Сергея Жилина и оркестра "Фонограф" 16+ 23.20 Д/ф 16+ 01.10 Х/ф "Нецелованная" 16+ 03.10 Х/ф "Джошуа" 16+

РОССИЯ 1

05.00, 09.15 Утро России 09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 09.55 О самом главном 12+ 11.40, 14.40, 17.40, 20.45 Вести. Местное время 12.00, 03.30 Судьба человека с Борисом Корчевниковым 12+ 13.00, 19.00 60 Минут 12+ 15.00 Т/с "Семейный детектив" 12+ 18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир 16+ 21.00 Необыкновенный Огонёк - 2018 г. 12+ 23.00 Д/ф "Три секунды" 12+ 23.55 Х/ф "На перекрёстке радости и горя" 12+

НВК САХА

06:00 Дойдум дьоно 6+ 06:30 Дойдум дьоно 6+ 07:00 Саҥа күн-Новый день 6+ 10:00 Сонуннар 12+ 10:15 "Тэтим" чааһа 6+ 11:15 Актуальное интервью 12+ 11:30 Родной мой край 6+ 12:00 Кэм кэрэһитэ 6+ 12:30 Город женщин 12+ 13:30 Саха Сирэ-Якутия 12+ 14:00 Народный контроль 12+ 14:45 Простые истины 12+ 15:15 Я-молодой 6+ 16:00 Новости 12+ 16:15 Үрдэл 6+ 17:00 Күлүм түгэн 6+ 17:30 Күнчээн 6+ 18:00 Сонуннар 12+ 18:15 Спорт-клуб 12+ 19:00 Новости 12+ 19:15 Развлекательный эфир 6+ 20:30 Саха Сирэ-Якутия 12+ 21:00 Прощание с веком 6+ 21:15 Аллуук мас 12+ 22:00 Продвижение 12+ 22:15 Бастыҥ клип 6+ 22:30 Саха Сирэ-Якутия 12+

5

04.00, 08.00, 12.00 Известия 04.10, 06.05, 07.00, 08.25, 09.15, 10.10, 11.05, 12.25, 13.20, 05.10, 14.15 Т/с "Опера. Хроники убойного отдела" 16+ 15.05, 15.55, 16.40, 17.30, 18.15, 19.00, 19.50, 20.40, 21.25, 22.15 Т/с "След" 16+ 23.00, 23.40, 00.20, 00.55, 01.35, 02.10, 02.40, 03.20 Т/с "Детективы" 16+

КУЛЬТУРА

05.30, 06.00, 06.30, 07.00, 09.00, 14.00, 18.30, 22.40 Новости культуры 05.35 Легенды мирового кино 0+ 06.05 Пешком... 0+ 06.35 Правила жизни 0+ 07.05, 21.20 Т/с "Лунный камень" 0+ 07.55 Д/ф 0+ 08.40 Главная роль 0+ 09.20 Х/ф "Мечта" 0+ 11.20 Д/ф 0+ 11.25 Д/ф 0+ 11.55 Д/ф 0+ 12.35 Д/ф 13.30 Д/с 0+ 14.10 Оркестр Государственного академического Большого театра и Евгений Нестеренко 0+ 14.45 Д/ф 0+ 14.55 Письма из провинции 0+ 15.25 Царская ложа 0+ 16.05 Д/ф 0+ 16.25 Энигма 0+ 17.05 Х/ф "Анна и Командор" 0+ 18.45 Х/ф "Идеальный муж" 0+ 20.10 Д/ф 0+ 20.25 Линия жизни 0+ 22.10 Д/с "Двадцатый век. Потеря невинности" 0+ 22.55 2 Верник 2 0+ 23.45 Х/ф "Касабланка" 0+ 01.25 Мультфильм для взрослых 18+

Суббота, 13 января

ПЕРВЫЙ

05.50, 06.10 Х/ф "Операция "С Новым годом!" 16+ 06.00, 10.00, 12.00 Новости 08.00 Играй, гармонь любимая! 12+ 08.45 Смешарики. Спорт 09.00 Умницы и умники 12+ 09.45 Слово пастыря 12+ 10.15 Барбара Брыльска. "Мужчины не имеют шанса" 12+ 11.20 Смак 12+ 12.15 Идеальный ремонт 12+ 13.10 На 10 лет моложе 16+ 14.00 Х/ф "Я люблю своего мужа" 12+ 18.00 Вечерние Новости 18.15 Кто хочет стать миллионером? 16+ 19.50, 21.20 Сегодня вечером 16+ 21.00 Время 23.00 Старый Новый год на Первом 16+ 03.00 Х/ф "Зубная фея 2" 12+ 04.35 Модный приговор 12+

РОССИЯ 1

04.40 Т/с "Срочно в номер!- 2" 12+ 06.35 Мульт утро 07.10 Живые истории 12+ 08.00, 11.20 Вести. Местное время 08.20 Россия. Местное время 12+ 09.20 Сто к одному 12+ 10.10 Пятеро на одного 12+ 11.00 Вести 11.40 Измайловский парк 16+ 14.00 Х/ф "Теория невероятности" 12+ 18.00 Привет, Андрей! 12+ 20.00 Вести в субботу 21.00 Аншлаг 12+ 00.40 Х/ф "Китайский Новый год" 12+ 02.40 Т/с "Личное дело" 12+

НВК САХА

06:00 "Тэтим" чааһа 6+ 07:00 Город женщин 12+ 08:00 Кэрэ кистэлэҥэ 12+ 09:00 Город женщин 12+ 10:00 Эмчит 6+ 11:00 Развлекательный эфир 6+ 12:00 Будем вместе 6+ 12:15 Геван 6+ 12:45 Истиҥ илдьит 6+ 13:30 Саха Сирэ. Күнтэн күн 12+ 14:15 Новогодний огонек 6+ 19:45 Истиҥ илдьит 6+ 20:30 Якутия. День за днем 6+ 21:15 Охота и рыбалка в Якутии 6+ 21:45 Кэнсиэр 6+

5

04.00 Мультфильмы 08.00 Известия 08.15, 09.05, 10.00, 10.50, 11.40, 12.25, 13.20, 14.05, 15.00, 15.50, 16.40, 17.30, 18.20, 19.10, 19.50, 20.40, 21.20, 22.10 Т/с "След" 16+ 23.00 Известия. Главное 23.55 Х/ф "Старые клячи" 12+ 02.25, 03.15 Т/с "Опера. Хроники убойного отдела" 16+

КУЛЬТУРА

05.30 Библейский сюжет 0+ 06.05 Х/ф "Идеальный муж" 0+ 07.35 М/ф "Сказки-невелички" 0+ 08.30 Обыкновенный концерт 0+ 09.05 Х/ф "Анна и Командор" 0+ 10.25 XX век 0+ 11.25 Эрмитаж 0+ 11.55 Марис Янсонс, Терем-квартет и Симфонический оркестр Баварского радио 0+ 13.45 Х/ф "Касабланка" 0+ 15.25 Искатели 0+ 16.10 Д/ф "Пабло Пикассо и Дора Маар" 0+ 16.55 Х/ф "Мнимый больной" 0+ 19.00 Новый год в компании с Владимиром Спиваковым 0+ 21.20 Х/ф "Крамер против Крамера" 0+ 23.00 Бобби Макферрин. Концерт во Вьенне (кат0+) 0+ 23.55 Х/ф "Вас вызывает Таймыр" 0+ 01.25 Мультфильмы для взрослых 18+

Воскресенье, 14 января

ПЕРВЫЙ

06.00, 10.00, 12.00 Новости 06.10 Х/ф "Трембита" 12+ 08.10 Смешарики. ПИН-код 08.25 Часовой 12+ 08.55 Здоровье 16+ 10.10 Непутевые заметки 12+ 10.30 Анна Самохина. Запомните меня молодой и красивой 12+ 11.30 Дорогая + 12.15 Теория заговора 16+ 13.10 Х/ф "Моя мама - невеста" 12+ 14.35 Точь-в-точь 16+ 17.30 Русский ниндзя 12+ 19.30 Лучше всех! 12+ 21.00 Воскресное "Время" 22.30 Клуб Веселых и Находчивых 16+ 01.10 Х/ф "Побег из Вегаса" 16+ 03.10 Х/ф "Помеченный смертью" 16+

РОССИЯ 1

04.55 Т/с "Срочно в номер!- 2" 12+ 06.45, 03.25 Сам себе режиссёр 12+ 07.35, 02.55 Смехопанорама 12+ 08.05 Утренняя почта 12+ 08.45 Вести-Москва 09.25 Сто к одному 12+ 10.10 Когда все дома с Тимуром Кизяковым 12+ 11.00 Вести 11.20 Смеяться разрешается 12+ 14.25, 01.20 Х/ф "Карнавальная ночь" 12+ 16.00 Х/ф "Верность" 12+ 20.00 Вести недели 22.00 Валаам 12+ 22.50 Воскресный вечер с Владимиром Соловьёвым 12+

НВК САХА

06:00 "Тэтим" чааһа 6+ 07:00 Город женщин 12+ 08:00 Дойдум дьоно 6+ 08:30 Простые истины 6+ 09:00 Кэрэ кистэлэҥэ 12+ 10:00 Кэл, олор, сэҕэргэниэх 6+ 11:00 ТВ-спорт 12+ 12:00 Полярная звезда 6+ 12:45 Истиҥ илдьит 6+ 13:30 Якутия. День за днем 12+ 14:30 Күнчээн 6+ 15:30 Развлекательный эфир 6+ 16:45 Геван 6+ 17:15 Кулинарная программа 6+ 17:30 Сайа этиим… 6+ 18:30 Истиҥ илдьит 6+ 19:15 Биир күн 6+ 19:45 Отмороженная 12+ 20:00 Охота и рыбалка в Якутии 6+ 20:30 Саха Сирэ. Күнтэн күн 12+ 21:15 Биир күн 6+

5

04.00 Мультфильмы 07.05 М/ф "Маша и медведь" 0+ 07.35 День ангела 0+ 08.00 Известия. Главное 09.00 Истории из будущего 0+ 09.50 Д/ф "Моя правда. Татьяна Догилева" 12+ 10.50, 11.40, 12.35, 13.25 Т/с "Партия для чемпионки" 16+ 14.20, 15.15, 16.05, 17.05, 18.00, 18.55, 19.50, 20.45 Т/с "Всегда говори "всегда" 16+ 21.40 Х/ф "Моя мама - Снегурочка" 12+ 23.25, 00.20, 01.15, 02.10, 03.05 Т/с "Опера. Хроники убойного отдела" 16+

КУЛЬТУРА

05.30 Святыни христианского мира 0+ 06.00 Х/ф "Боксеры" 0+ 07.00 М/ф "Остров сокровищ" 0+ 08.50 Обыкновенный концерт 0+ 09.15 Мы - грамотеи! 0+ 10.00 Х/ф "Вас вызывает Таймыр" 0+ 11.25 Евгений Весник, "Актерские байки" 0+ 12.20 Д/ф "Загадочные обезьяны из Шангри-Ла" 0+ 13.15 Балеты Иржи Килиана 0+ 14.35 По следам тайны 0+ 15.25 Пешком... 0+ 15.55 Д/ф 0+ 16.45 XX век 0+ 18.30 Новости культуры 19.10 Романтика романса 0+ 20.05 Х/ф "Любовь и страсть. Далида" 0+ 22.05 Хуан Диего Флорес и друзья 0+ 23.50 Д/ф "Пабло Пикассо и Дора Маар" 0+ 00.35 Мультфильм для взрослых 18+ 01.00 Профилактика до 02.00 0+

– Кэриэстэбил –

Ахтабыт, саныыбыт, умнубаппыт

Биһиги күндү киһибит, кэргэним, ийэбит, эбэбит, хос эбэбит, Нь урба улууһун Күндээдэ нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, ССРС культууратын туйгуна, Бочуот Знага, Үлэ Кыһыл Знамятын уордьаннар кавалердара, персональнай пенсионердара, өлбүтүн кэннэ кини аата ингэриллибит Күндээдэ култууратын Дьиэтин дириэктэрэ **Светлана Николаевна ЭВЕРСТОВА (СТЕПАНОВА)** 2018 сылга тохсунньу ый 3 күнүгэр 80 сааһын туолуохтааҕа, ону баара 2000 с. ыам ыйын 1 күнүгэр 62 саа-һыгар биһиги кэккэбититтэн сүрэҕинэн ыалдьан өлөн туораабыта. "Өссө төрөөбүт сахатын сирин наҕараадаларын аҕаан аһарбатым. Тоҕо?

Кини хаһан да аат-суол, чиэсбочуот диэҥҥэ эрэҥкэдийбэтэх, тоҥолостоспотох киһи этэ. Ким туруорсан итинник аакка-суолга, наҕараадаҕа тиксибитин, кини бэйэтэ да, биһиги дьиэ иһинээҕилэр да билбэт-көрбөт, долоҕойбутугар туппат этибит. Тустаах үлэтигэр өйүн-санаатын барытын уурарын, олох да иллэҥэ суоҕун билэр буолан дьиэ үлэтигэр, кэтэх сүөһү-аһы көрүүгэ кинини үлэлэппэт буола сатаан, дьиэ иһигэр усулуобуйа тэрийэ сатыырым. Ол да кини олоҕун уһатаахтаабатаҕа.

Кини баара буоллар тохсунньу ый 3 күнүгэр 2018 сылга 80 саа-һын

бэйэбит холбутунан тэрийэ сатыа этибит. Оҕолорбут уолаттара, кыргыттара улахан сис ыал-дьон буолан, бэйэлэрэ хайыы үйэ сорохторо эһээ, эбээ дэтэн, этэрэгэ дылы кырдьаҕас эмээхсин үбүлүөйүн хаста баҕарар үмүрү тутан тэрийэр кыахтаах дьон буоллулар. Хата ону бэйэтэ сөбүлээбэккэ утарсан көрүөх эбитэ буолуо. Кини туһунан кылгастык эттэхпинэ, дьахтар киһи үгүс үчүгэй өрүттэрэ, үлэһит дьоҕура, дьүһүн кэрэтэ, өй-санаа, майгы-суобас, ыраас-чэбэр туттуу - барыта биир киһиэхэ түмүллүбүт кэриэтэ этэ.

Баара-суоҕа 62 саа-һыгар биһигиттэн күрэммитэ.

Хатан мас тостон түспүтүнүү
Ийэбит оҕунна 1 Маай күн,
Сырдык уоту саба туппуттуу
Хараҥарбыта олохпут ол күн.
Соҕумар сурах тыал арҕыстанан
Сааскы ылааҥы күн тилийэ
көттө,
Хас саха дьиэтин аанын аһан
Ыар сураҕы кыайан эппэккэ
батта
Төрөппүт икки уола тыаҕа
Иппит сэбин-сэбиргэлин
харайар,
Бүтэйдии сэрэйэн ийэтин
туһуттан
Хараастан охтоору байааттар.

Күндү киһибит, истиҥ иэйиибит, киэн туттар кэрэ ийэбит, үйэлэргэ умнуллубат үтүө аанньалбыт! Сытар буоруҥ сылаас тэллэххэ кубулуйдун, үрдүгэр үөр чыычаахтар өрүү үмүөрүстүннэр, тулаҕар нуолур солко мастар сиргэ тиийэ хоҥкустуннар.

Аттыгар сытар икки кыра уолаттарыҥ икки өттүгэр өйүү туттуннар! Убайдарыҥ, ийэҥ онно эмиэ эн аттыгар баар буолуохтаахтар. Оттон биһиги эйигин хаһан даҕаны умнубаппыт, күн сиригэр баарбыт тухары умнуохпут суоҕа.

И.С. ЭВЕРСТОВ.

Тапталлаах кэргэним, аҕабыт, эһэбит
ИВАНОВ Дмитрий Григорьевич (Миитээ)
соһуччу күн сириттэн барбытын туһунан бар дьоммутугар дириҥник курутуйан туран биллэрэбит.
Кэргэнэ, оҕолоро, сиэннэрэ.

Бииргэ үлэлиир кэллиэгэбитигэр Корякина Людмила Павловнаҕа тапталлаах уола
КОРЯКИН Василий Васильевич
эмискэ ыалдьан күн сириттэн барбытынан дириҥ кутурҕаммытын биллэрэбит.
Убайаан оскуолатын кэлэктиибэ.

Күндүтүк саныыр, убаастыыр бииргэ үлэлии сылдьыбыт табаарыспытыгар Иванова Оксана Николаевнаҕа тапталлаах кэргэнэ
ИВАНОВ Дмитрий Григорьевич
соһумардык олохтон туораабытынан дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
РФ Ис Дьыалатын министиэристибэтин суолга сэрэхтээх буолуу государственнай инспекциятын Нь урба оройуоннааҕы салаатын кэлэктиибэ.

Ньурбачаан олохтооҕо, Ньурба оройуонун боксаҕа бастакы тириэньэрдэриттэн биирдэстэрэ, спорт бэтэрээнэ
АФАНАСЬЕВ Прокопий Иванович (Тимир Сутурук)
тохсунньу 8 күнүгэр күн сириттэн барбытынан чугас дьонугар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Ньурба оройуонун спорка управлениета.

Тапталлаах ийэбит, эбэбит, хос эбэбит, үлэ, тыыл бэтэрээнэ, Доруобуйа харыстабылын эйгэтигэр өр сылларга үлэлээбит бэтэрээн, Ньурба куорат олохтооҕо
АФАНАСЬЕВА Зинаида Петровна
уһун ыарахан ыарыыттан күн сириттэн туораабытын туһунан дириҥник курутуйан туран иһитиннэрэбит.
Уола, кийиитэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ.

Убаастыыр эдьиийбит
Клара Михайловна СЕМЕНОВА
ахсыннны 30 күнүгэр ыарахан ыарыыттан олохтон барбытынан күтүөппүтүгэр Вячеслав Семеновичка, оҕолоругар Сахаяҕа, Ньургуҥҥа, Дьулуска, Гришаҕа уонна бары аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын биллэрэбит.
Ньурбаттан Люда, Виссарион, Киирэптэн Клава, Зарема, Ира.

Күндүтүк саныыр тапталлаах ийэбит, эбэбит, хос эбэбит, эдьиийбит, тыыл , үлэ бэтэрээнэ, Ньурба куорат олохтооҕо
АФАНАСЬЕВА Зинаида Петровна
уһун ыарахан ыарыыттан олохтон барбытынан быраапытыгар Михаилга, кийииппитигэр Татьянаҕа уонна оҕолоругар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Дьокуускайтан Захаровтар, Мыреевтар, Ньурбаттан Саввиновтар.

Бииргэ үлэлиир кэллиэгэлэрбитигэр Михайлова Капиталина Семеновнаҕа, Алексеева Екатерина Анатольевнаҕа, кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр, аймахтарыгар тапталлах аҕалара, убайдара,быраатара, эҥэлэрэ
МИХАЙЛОВ Валерий Семенович
уһун ыарахан ыарыыттан олохтон барбытынан дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Үөдэй оскуола-саадын кэлэктиибэ, профкома.

Күндүтүк саныыр аҕабыт, үлэ, тыыл бэтэрээнэ, Хорула нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо
ВАСИЛЬЕВ Николай Иванович
89 саа-ныгар уһун ыарахан ыарыыттан бу дьыл ахсыннны 28 күнүгэр күн сириттэн күрэммитинэн курутуйан туран барыы билэр дьонугар, аймахтарыгар иһитиннэрэбит.
Уолаттара, кыыстара, сиэннэрэ, кийиитэрэ.

Күндүтүк саныыр, убаастыыр бииргэ үлэлээбит кэллиэгэбит
МИХАЙЛОВА Ульяна Гаврильевна
ырахан ыарыыттан олохтон туораабытынан оҕолоругар Сергейга, Алешаҕа, Ларисаҕа уонна чугас аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит, аһыыгытын тэҥҥэ үллэстэбит.
Ньурбатааҕы ДИПИ кэлэктиибэ, профкома.

Кылаабынай редакторы солб. Семенова Н.Г.

НЬУРБА

Хаһыат Саха сиригэр сибээс, информационнай технологиялар уонна массабай коммуникациялар эйгэлэрин кэтээн көрүү Федеральнай сулууспатын Управлениетыгар (Роскомнадзор) 19.03.2012 с. регистрацияламмыта.

ПИ № ТУ 14-0240

Тэрийэн таһаараччылар: Саха Республикатын Правительствота, СР "Ньурба улууһун "Ньурба" ("Огни Нюрбы") хаһыаттара" Автономнай тэрилтэ

Редакция, тэрийэн таһаараччы, типография аадырыһа: Ньурба к. Ленин уул., 37. Хаһыат сэрэдэҕэ, субуотаҕа тахсар.

Телефоннара:
Редактор-директор - 2-33-32.
Компьютернай отдела - 2-32-65.
e-mail: redakcia06@mail.ru

Индекс: 54880
Тираж 880.
Сыаната - 20 солк.
Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графига 16 ч.
Бэрилиннэ 16 ч.
09.01.2018 с.

САХА РЕСПУБЛИКАТЫН НЬУРБА УЛУУҺУН ХАҺЫАТА

НЬУРБА

12+

ХАҺЫАТ
1937 СЫЛТАН
ТАХСАР

2018 сыл
Тохсунньу
10 күнэ
Сэрэдэ
1 №
(11640)

ТЭРИЙЭЭЧЧИЛЭР: СР Правительствота, Ньурба улууһун "Ньурба" ("Огни Нюрбы") хаһыат редакцията" автономнай тэрилтэ

– Олохтоох салайыныы –

Дьокуускайга Ньурба улууһун биир дойдулаахтарын түмсүүтүн күннэрэ

Ахсынньыга Ньурба улууһун биир дойдулаахтарын түмсүүтүн күннэрэ буолан аастылар. Ахсынньы 27 к. М.К.Аммосов аатынан ХИФУ үөрэх-лабораторнай куорпуһугар Ньурбаттан төрүттээх устудьуоннары кытта көрсүһүү тэрилиннэ. Улуус баһылыга А.М. Иннокентьев, кини 1-кы солбуйааччыта А.Я. Яковлев, СӨ военкомун солбуйааччыта, куоракка олорор ньурбалар уопсастыбыннай түмсүүлэрин салайааччыта А.Ф.Саввинов, ХИФУ проректора М.П.Федоров, нэһилиэктэр баһылыктара кытыннылар. Устудьуоннартан сүрүннээн "Баай Тиит" уопсастыбаннай тэрилтэ актыбыыстара кэлэн кытыннылар.

Устудьуоннар бэйэлэригэр сыһыаннаах, интэриэһиргиир боппуруостарын туруорустулар. "Баай Тиит" түмсүүгэ улуус уонна нэһилиэктэр дьаһалталарын өттүттэн устудьуоннары сүүмэрдээһиҥнэ көмөлөһөр, сайыҥны кэмҥэ улууска устудьуоннар тутар этэрээттэрин үлэлэтэр, үөрэхтэрин бүтэрэн баран төрөөбүт нэһилиэктэригэр, улуустарыгар кэлэллэригэр үлэ миэстэтэ тахсарын туһунан ыйытыылар киирдилэр. Нэһилиэктэр баһылыктара бэйэлэрин нэһилиэктэриттэн устудьуоннар "Баай Тиит" уопсастыбаннай тэрилтэ үлэтигэр хайдах кытталларын интэриэһиргээтилэр. Хас биирдии нэһилиэк баһылыга инникитин бэйэлэрин выпускниктарын "Баай Тиит" уопсастыбаннай тэрилтэҕэ ыларга түмсүү бэрэссэдээтэлигэр көрдөһүү суруктаан ыытарга сөбүлэстилэр. Нэһилиэктэр баһылыктара нэһилиэктэрин оҕолорун ким туохха (үөрэххэ, спорка уо.д.а.) сыһыаннаҕын, дьоҕурдааҕын, төһө көхтөөҕүн билэллэрин бэлиэтээтилэр. Түмүккэ улуус баһылыга А.М.Иннокентьев бэйэтин Махтал сургун 3 чулуу устудьуоҥҥа тутта-рда. Итини таһынан улуус Сүбэтин бэрэссэдээтэлэ С.И.Евсеев аатыттан 3 бастыҥ устудьуоҥҥа эмиэ Махтал сурук туттарылынна.

Ахсынньы 29 к. СӨ Бырабыыталыстыбатын 1 №-дээх дьиэтигэр "Ньурба улууһун стратегическай сайдыытын сүрүн хайысхалара" тиэмэҕэ "төгүрүк остуол" ыытылынна. Манна Ил Түмэн бүддьүөккэ уонна нолуок бэлиитикэтигэр сис кэмитиэтин бэрэссэдээтэлэ Ю.М.Николаев, спорт миниистирэ Г.Р.Балакшин, Ил Түмэн дьокутааттара В.М.Прокопьев уонна И.Д.Васильев, СӨ военкомун солбуйааччыта А.Ф. Саввинов, өр кэмҥэ Ньурба оройуонугар уонна СӨ салалтатыгар үлэлээбит биир дойдулаахтарбыт кэлэн кытыннылар. Итини тэҥэ сүрүн ыҥырыылаах ыалдьыттарынан улуус нэһилиэктэрин баһылыктара уонна улуус тэрилтэлэрин салайааччылара буоллулар. Улуус инники сайдыытын былааннаһыы туһунан киэҥ кэпсэтии таҕыста. Сүрүн дакылааты улуус баһылыгын экэниэмикэҕэ уонна үпкэ солбуйааччыта И.А. Васильев оҥордо. Биирдиилээн нэһилиэктэр баһылыктара - В.Н.Семенов (Хорула), Н.С.Петрова (Бордоҥ нэһилиэгэ), С.А. Корякин (Октябрьскай нэһилиэк) эмиэ иһитиннэрии оҥордулар. СӨ Бырабыыталыстыбатын чилиэннэригэр уонна Ил Түмэн дьокутааттарыгар нэһилиэктэр баһылыктарыттан уопсай сүбэнэн тыын суолталаах кыһалҕаларынан ыйытыктар киирэн хоруйданнылар. Инникитин Ньурба улууһа уонна Дьокуускайга олорор биир дойдулаахтарбыт улууспут сайдарын туһугар күүскэ үлэлиэххэ диэн, биир сүрүн түмүк санаа этилиннэ.

Сүрүн тэрээһин эҕэрдэ кэнсиэртээх, үҥкүүлээх-битиилээх ахсынньы 29 к. Опера уонна балет тыйаатырыгар буолла. Улуус бары нэһилиэктэриттэн 5 көрүҥ аһылык бириис быһыытынан туруоруллан, киирии билиэттэринэн лотерея курдук оонньонно. Кэлбит ыалдьыттар улаханнык астыннылар. Ньурба улууһун биир дойдулаахтарын түмсүүтүн күннэрэ тыйаатыр иннинээҕи Доҕордоһуу болуоссатыгар салют ытыытынан түмүктэннэ.

Геннадий АНТОНОВ.

Олохтоох салайыныы Сэбиэтин Бүтүн Арассыыйатааҕы сийиэһигэр

Ахсынньы 25 к. Москваҕа Бүтүн Арассыыйатааҕы олохтоох салайыныы Сэбиэтин (ВСМС) VI сийиэһэ буолан ааста. Дойду 81 регионуттан 169 дэлэгээт тиийэн кытынна. Ол иһигэр Саха сириттэн олохтоох салайыныы Саха сиринээҕи Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ А.А.Саввинов салайааччылаах дэлэгээссийэ сырытта.

- Саха сириттэн бу сийиэскэ 7 буолан кытынныбыт: 3 дэлэгээт уонна 4 ыҥырыылаах ыалдьыт, - диэн кэпсиир улуус Сүбэтин бэрэссэдээтэлэ С.И.Евсеев. - Бүтүн Арассыыйатааҕы олохтоох салайыныы Сэбиэтин үлэтэ-хамнаһа РФ Федерация Сэбиэтин иһинэн барар. ВСМС бэрэссэдээтэлинэн үлэлээбит Д.И.Азаров үлэтин отчуотун туруорда. Кини билигин РФ Бэрэсидьиэнин дьаһалынан Самара уобалаһын губернаторын эбээһинэһин толороччунан анаммытынан сибээстээн, кини оннугар ВСМС бэрэссэдээтэлин э.т. үлэлээн кэлбит, РФ Федерация Сэбиэтин чилиэнэ О.В.Мельниченко талылынна.

Инникитин туох үлэни-хамнаһы ыытыахтаахпытын быһаарыстыбыт. Саха сирин дэлэгээссийэтиттэн салайааччыбыт Саввинов А.А. эмиэ тыл эттэ. Сийиэскэ бу биир хонук иннинэ "Биир ньыгыл Арассыыйа" сийиэһигэр баартыйа генеральнай сэкирэтээринэн талыллыбыт Турчак А.А. кэлэн кыттынна, эҕэрдэ тылын эттэ. Бүтүн Арассыыйатааҕы олохтоох салайыныы Сэбиэтин VI сийиэһин кыттыылаахтара В.В.Путин кандидатуратын РФ Бэрэсидьиэнин быыбарыгар өйүүргэ ыҥырыы ылынныбыт.

Бу курдук улахан суолталаах тэрээһиҥнэ сырыттыбыт. Сийиэс кэнниттэн аҕыйах хонон баран О.В.Мельниченко РФ Бэрэсидьиэнин Ыйааҕынан РФ Госсоветын саастаабыгар киллэрилиннэ. Ити ВСМС дойду уопсастыбаннай тэрилтэлэрин ортолоругар улахан сабыдыаллааҕын уонна ыйааһыннааҕын көрдөрөр.

Дьокуускай к. Думатын бэрэссэдээтэлэ, Саха сиринээҕи олохтоох салайыныы уорганнарын Сэбиэтин салайааччыта А.А. Саввинов Уһук Илин федеральнай уокурукка ВСМС тэрилтэтин сүрүннүүр бэрэссэдээтэлэ буолар. Инньэ гынан сийиэс чэрчитинэн Уһук Илинтэн кэлбит дэлэгээссийэлэри кытта көрсөн эмиэ санаа атастастыбыт, Уһук Илин территориятыгар инники туох үлэлэр барыахтаахтарын торумнарын уонна көҕүлэһиннэрин дьүүллэстибит.

Геннадий АНТОНОВ.

– "Ньурба" хаһыат 80 сылыгар куонкурус –

Монньоҕону, хаптаҕаһы тэлгэһэбититтэн хомуйабыт

Ийэм черемухата.

Улууспут хаһыата биллэрбит куонкуруһуттан Экология сылын чэрчитинэн ийэбит сылаас-сымнаҕас илиитинэн тутан-хабан, кырачаан үнүгэстэри олордон, бүөбэйдээн хаалларбыт уһаайбатын туһунан суруйуохпун баҕардым.

Биһиги ийэбит - герой-ийэ Николаева Матрена Яковлевна, Күндээдэ олохтооҕо, 1989 сыллаахха Дьокуускай куораттан самолетунан "Хара кыталык" диэн садовой моонньоҕону уонна черемуха маһын аҕалан уһаайбабытыгар үүннэрбитэ. Билигин черемуха маспыт уһаан дьиэни куотта.

Ийэм итинник үүннэрбитэ наһаа үчүгэй. Билигин биһиги, кини оҕолоро уонна сиэннэрэ, эбээбит уһаайбатыттан моонньоҕону, хаптаҕаһы ылҕыыбыт. Черемухабыт саас наһаа кырасыабайдык сибэккилиир. Элбэх хара отоннонор, ону хомуйан, хатаран ис ыарыытыгар туттабыт. Черемуханы, моонньоҕону Күндээдэ ыалларыгар түҥэтэн ыал бөҕө үүннэрэн турар. Онон Күндээдэбит көҕөрөрүн туһугар, баҕалаах дьоҥҥо түҥэппиппит ыраатта. Ньурбаҕа, Антоновкаҕа да биэртэлээбиппит. Дьиэ таһыттан моонньоҕон, хаптаҕас да хомуйар наһаа наадалаах.

Экология сылынан сиэммит Скрябина Стелла, Күндээдэ орто оскуолатын 1 кылааһын үөрэнээччитэ, экологическай "Кэнчээри" бырайыакка бу тиэмэнэн кыттыбыта. Дьиҥнээхтик көҕөрдөр үлэ ыытарбытын туһунан кэпсээбитэ. Бу үлэбит хайҕамматаҕа хомолтолоох ...

РОМАНОВА
Акулина Николаевна.

Автор хаартыскаҕа түһэриитэ.

– Иһирэх тылынан –

Үлэттэн дьолломмут үтүөкэн дьоннорум

Үлэҕэ эр хоодуот эрчиллэр,
Үлэнэн туох бары кэмнэнэр,
Үлэнэн дьол-соргу тарҕанар,
Үлэҕэ ананан күн тахсар...
В.К. Ксенофонтов.

Мин бүгүҥҥү уочаркам дьоруойдара Николай уонна Варвара Титовтар үлэҕэ анаммыт олохтоох, үлэттэн дьолломмут үтүөкэн дьоннор. Мин саастыылаахтарым, сэрии сылларынааҕы оҕолор, Хотун Бүлүү үрдүгэр турар Күннээх Күндээдэ бөһүөлэгин биир бигэ ыаллара, нэһилиэккэ убаастанар-ытыктанар ытык кырдьаҕастар. Уруттаан эттэххэ, ыал аҕата, күндээдэлэр оҕо эрдэҕиттэн сүрэхтээбиттэринэн - Ньукулааскы, сурукка киирэринэн - Титов Николай Осипович, уонна ыал ийэтэ, Өҥөлдьө кыыһа Варвара Николаевна Титова (Аммосова) иккиэн 80 сыл сайыҥҥы самыырын, күһүҥҥү өксүөнүн, кыһыҥҥы кырыатын санныларыгар түһэрдилэр, түөрэхтэрэ түспүт түөлбэлэригэр - Күндээдэҕэ сүрэхтэринэн сөбүлэһэн, сүбэлэрин холбоон үйэ аҥарын бииргэ олорон кэлбит дьоллоох дьиэ кэргэн.

Ыал аҕата үрдүк кылаастаах механизатор. Николай Осипович Токос нэһилиэгин Куоҕанда учаастагар Атакы диэн алаас кытыытыгар дьадьаҥы ыал кэргэнигэр 1938 сыллаахха тохсунньу 9 күнүгэр төрөөн күнү көрбүтэ. Аҕата Титов Осип, ийэтэ- Көмдьөкө Дьөгүөрүн кыыһа Маарыйа "Комбайн" холкуос чилиэннэрэ, ферма төһүү үлэһиттэрэ этилэр, аҕата тас үлэһит, от-мас тиэйээччи, ийэтэ ыанныыксыт этэ. Иннь гынан Ньукулааскы оонньооботох оҕо сааһа ферма чэҥнээх хотонугар ааспыта.

Дьонноро кыаммат уонна Токос нэһилиэгин оскуолата олорор сириттэн ыраах буолан, онно эбэн доруобуйата мөлтөһүөр буолан 4 кылаахынан үөрэнэн бүппүтэ. Бары сэрии сылларынааҕы оҕолор курдук, хара кыратыттан үлэҕэ эриллэн улааппыта. Уончалааҕыттан Күүлэккэ олорон 10-15 биэрэстэлээх сиртэн аҕатын кытта оҕус иччитэ буолан, от тиэйэсэрэ. Ол курдук сылдьан 14 сааһын туоларыгар Моҕус диэн сиртэн "Ынах сыһыытын" ферматыгар оҕуһунан сүөһүгэ уу баспыта, эһиилигэр, 1953 с. (И.В. Сталин өлбүт сылыгар) аҕатын кытары 4 оҕуһунан фермаҕа от тиэйэн кыстаабыта.

Саҥардыы хороччу улаатан эрэр уол 16 сааһыттан "Молотов" холкуос чилиэнэ буолар. Ол саас аҕата ыалдьан охтон хаалбыта. Ньукулааскы аны аҕатын солбуйан Чумуга диэн 10 биэрэстэлээх сиртэн 2 оҕуһунан соҕотоҕун от тиэйээччинэн үлэлээбитэ. 1954 с. МТС-тан тырахтарыыстар тахсан баааһына оҥорбуттара. Чуурканан оттуллар газогенераторнай тыраахтырга бырысыапсыктаабыта уонна 1956-58 сылларга Сэбиэскэй Армия кэккэтигэр ыҥырыллан хоту Камчаткаҕа сулууспалаабыта, онно станковай пулеметка наводчиктаабыта. Ити сайын Бүлүү уута түһэн, дембеллэнэн иһэн Дьокуускайга ый курдук хаайтаран баран, балаҕан ыйын бүтүүтэ дойдутугар кэлбитэ. Эдэр киһи армейскай уоппускатын туһаммакка "Ньурба" сопхуоска оробуочайынан киирбитэ. Маҥнай араас үлэҕэ сылдьан баран, Антоновкаҕа аһыллыбыт тырахтарыыстар куурустарыгар 4 ый үөрэнэн, тырахтарыыс праватын ылбыта. Биир сыл Күндээдэҕэ электростанцияҕа дизелистээбитэ. Өссө ол иннигэр 1958 сыллаахха уот баҕаналарын дэриэбинэҕэ бастакынан туруорсан, Күндээдэҕэ электричество уотун киллэрсибит үтүөлээх.

1959 сыллаахха МТЗ-50 диэн ведущайа суох тыраахтыр уруулугар олорбута, оччолорго Күндээдэ отделениета 20 фермалааҕа. Кыһынын 4-5 тыраахтырынан ыраах сирдэртэн атырдьаҕынан сыарҕаҕа тиэйэн от таһаллара. Ол колоннаны Ньукулай баһылаан илдьэ сылдьыбыта. Үлэ от эрэ тиэйиитинэн мунуурдаммата, ыал кэтэх ото-маһа, тэрилтэлэргэ оскуолаҕа, балыыһаҕа, интернакка саһаан тиэйиитэ, тутуу маһын таһыы барыта күүс таһынан үлэ буолара. Кэлин МТЗ-81, -82 тыраахтырдарга 30-са сыл таһаарыылаахтык үлэлээн, Күндээдэ отделениетын, нэһилиэгин ырааҕын чугаһатан, ыараханын чэпчэтэн, элбэх үлэни түүннэрикүннэри сылдьан тахсыылаахтык үлэлээбит үтүөлээх. 20-ҕэ чугаһыыр сыл устата оттоохуҥҥа толору механизированнай звенону салайан, 7 киһи буолан 1 киһи баһыгар 100 т, эбэтэр звено сезон ахсын 700-800 т үчүгэй хаачыстыбалаах оту бэлэмнээн, мэлдьи бастыҥнар кэккэлэригэр сылдьыбыта. Куруччу механизация, илии ыарахан үлэлэригэр сылдьан сиһэ улаханнык ыалдьан, тырахтарыыстан уурайан, сопхуос нефтебазатыгар 4 сыл заправщиктаабыта. Онтон биэнсийэҕэ тахсыар диэри 3-4 сыл техникаҕа ремонтер-наладчигынан үлэлээн баран, 1997 сылтан кырдьаҕаһынан биэнсийэҕэ тахсыбыта. Хараҕынан мөлтөөн, өссө да сааһын тухары харса ньуура суох "Күндээдэ" сопхуоһугар үлэлиэх киһи инбэлиит буолан, үлэттэн туораан, билигин дьиэ киһитэ буолан олорор. Хараҕынан 2008 сылтан 1 группалаах инбэлиит. "Ньурба" сопхуос дириэктэрдэрэ И.Д. Теленковы, А.А. Павловы, "Күндээдэ" сопхуос дириэктэрэ И.В. Николаев курдук улахан салайааччылары кытары үлэлээбит дьоллоох.

"Күндээдэ" сопхуос кырдьаҕас 1 кылаастаах тырахтарыыһа Н.О. Титов элбэх эдэр ыччаты механизатор чэпчэкитэ суох үлэтигэр иитэн-үөрэтэн, бэйэтин кытары илдьэ сылдьан таһаарбыт үтүөлээх. Үөрэппит оҕолоро билигин бэйэлэрэ кырдьаҕас, олох уоппутун мунньуммут сопхуос, нэһилиэк тутаах дьонноро, саһыран аҕа-эһээ буолан сылдьаллаРыттан, бэтэрээн механизатор, ыччат наставнига үөрэр, астынар.

Ньукулай эдэриттэн общественнай үлэҕэ актыыбынайдык кыттара. Күндээдэ талааннаах ыччаттарыттан биирдэстэрэ. Кырыымпаҕа үчүгэйдик оонньуура, араас фестивалларга, культуура эстафеталарыгар кыттан лауреат, дипломант аттарын ылбыта, НВК "Саха" телевидениеҕа кырыымпаҕа оонньуурун көрдөрбүтэ. Кини көлүөнэ ыччаттартан ороЙуоҥҥа кини курдук үчүгэйдик оонньообут уус-уран самодеятельность кыттыылааҕа суох.

Күндээдэ нэһилиэгин талааннаах ыччаттара, кырдьаҕастара урут уруккуттан олус күүстээх түмсүүлээхтэр, культуура, ускуустуба, уус-уран самодеятельность сайдыытыгар сүдү кылааты киллэрбит С.Н. Эверстова курдук үтүө салайааччылаах буоланнар, хас киэһэ ахсын үлэ кэнниттэн, ыччаттары түмэн кулуупка араас куруһуоктарга сылдьаллара. Онно үөрэнэллэрэ, сайдаллара, бары быраахынныыктарга, араас "Доҕордоһуу" лозуннаах гастролларга сылдьаллара, ороЙуоҥҥа, өрөспүүбүлүкэҕэ ыытыллар ыччат бэстибэллэригэр, культуура эстэпиэтэлэригэр Күндээдэ ыччаттара өрүү бастыҥнар ахсааннарыгар киирсэллэрэ. Онно кылыһахтаах кырыымпаһыт Николай Осипович киллэрбит кылаата улахан.

Николай "Ньурба", "Күндээдэ сопхуостарга үлэлээбит 30-са сылларын тухары наар бастыҥнар ахсааннарыгар сылдьара. Төһө да кини түөһүн элбэх уордьан, мэтээл киэргэппэтэҕин иһин чиэһинэй уонна үрдүк таһаарыылаах үлэтэ, кини олорон кэлбит олоҕун сирэм күөх сиэдэрэй сибэкки курдук киэргэтэр.

Николай Осипович нэһилиэккэ, ороЙуоҥҥа убаастанар дьоннортон биирдэстэрэ. Кини Саха өрөспүүбүлүкэтин автомобильнай транспорын Бочуоттаах үлэһитэ, Күндээдэ нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, "Саха сирин тыатын хаһаайыстыбатын бэтэрээнэ" бэлиэлээх, "Ньурба" сопхуос Бочуоттаах бэтэрээнэ, үлэ бэтэрээнэ, Саха сирин Үрдүкү Сэбиэтин, Ил Түмэн Бочуотунай грамототын хаһаайына.

Ыал ийэтэ Варвара Николаевна туһунан дьүөгэтэ Антонина Семенова ахтыытын киллэрэбин:

- Хос, кэтэх санаата суох кэпсэтэр, үөрэ-көтө сэһэргэһэр аҕа табаарыһым Варвара Николаевна Титова туһунан кэпсиэхпин баҕардым. Варвара Николаевна биһиги нэһилиэкпит киэн туттар дьахталларыттан биирдэстэрэ. Бу ис-иһиттэн сэмэй, ол эрээри олус муударай уонна киэҥ көҕүстээх, киһи эрэнэр киһитэ.

Варвара Николаевна Титова (Аммосова) 1937 с. от ыйын 10 күнүгэр Өҥөлдьөҕө, Марха өрүс ханҕас хоонньугар Тэҥкэ диэн Кыра Бэстээх алааһыгар, быстар дьаданҕы, холкуостаах ыалга төрөөбүт. "Бииргэ төрөөбүт аҕыс оҕоттон соҕотоҕун ордон, бу күҥҥэ тиийэн кэлэн олоробун", - диэн Варвара Николаевна кэпсээнин саҕалыыр. Аҕа да, ийэ да өттүнэн халыҥ аймахтар эбит. Аҕата Аммосов Николай Степанович Лэпсээ аҕатын ууһуттан, ийэтэ Бөтө Соппуруон уон оҕотуттан ортоку кыыстара үһү. Аҕата кыыһа биэстээҕэр, сөтөллөөх буолан аармыйаҕа барбакка, 1942 с. өлбүт. Ийэтэ үйэлээх сааһын тухары ыанныыксыт. Кырачаан кыыс ийэтигэр ынах этэрээччинэн, хотоҥҥо тымтык тутан, тарбыйах абааһытын курдук хотоҥҥо улааппыта. "Пиэрмэ тымныы дьиэтиттэн, сииктээх, хараҥа хотонтон, аччык аас-туор олохтон ордон, сэбиэскэй былаас баар буолан, ол көмөтүнэн хойутаан да буоллар оскуолаҕа киирэн, уон биир сыл үөрэнэн, кыра идэ ылан, үлэһит буолан, сопхуоска бүҕаалтырдаан биэнсийэҕэ олоробун", - диэн сонньуйар. Оскуолаҕа да киириитэ бэрт эрэйдээх буолбут. Эһэтэ, ийэтин аҕата, икки хараҕа суох оҕонньор, оскуолаҕа олох бэрдэрбэтэх. Кыра кыысчаан хараҕа суох эһэтигэр сирдьитэ, баарсуох бүөбэйдиир, аһатар киһитэ буоллаҕа. Оҕонньор барахсан "оҕоҕутун оскуолаҕа биэриҥ" диэн кэллэхтэринэ, сиэнин хам кууһан олороро үһү уонна: "Бу икки харыбын тоһутан баран оскуолаҕа илдьиҥ", - диирэ үһү. Оҕонньор харытын тоһутуохтара дуо, аккаастаан төннөн хаалаллара. Кыра кыысчаан оскуолаҕа барыан олус баҕаран, саастыылаахтарын сайыһа хаалан иһээхтиирэ. Иннь гынан, эһэтэ сытыммытыгар түөрт сыл хойутаан, 11 саастааҕар дьэ нулевой кылааска киирэр.

Өҥөлдьө оскуолатын 1956 с. бүтэрэн, Марха орто оскуолатыгар үөрэнэ киирэр уонна 1959 с. үчүгэйдик үөрэнэн бүтэрэр. Оскуола кэнниттэн үс сыл "Коммуна суола" холкуоска ыанныыксыттыыр. Ынаҕы тилийэн эмтэрии диэн саҥа ньыма баар буолбутун олоххо киллэрсибитэ. 20 ынахха 50 ньирэйи тилийэн эмтэрии манан дьыала буолбатах. Элбэх үлэнэн, сыранан үчүгэй түмүк ситиһиллэрэ буолуо, бука эдэр буолан сырыттаҕа.

Үс сыл устата үлэ уустуктарын этинэн-хаанынан билэн, үөрүүҥүҥхомолтону, кыайыыны-хотууну барытын билэн, 1962 с. Иркутскайдааҕы пединститут алын кылаас учууталларын бэлэмниир отделениетыгар киирэр. Бастакы кууруһу эрдэ бүтэттэрэн дьиэлэригэр ыыталыыллар. Күһүнүгэр үөрэнэр сириттэн "Алын кылаас учууталларын бэлэмниир отделение сабылынна, ханна үөрэнэргитин бэйэҕит булуҥ", - диэн ис хоһоонноох телеграмма тутар. Ленин уордьанынан наҕараадаламмыт, Социалистическай үлэ Геройа Михаил Федорович Алексеев "Якутстрой" бириГэздэтигэр, каменщикка подсобнай оробуочайынан үлэҕэ киирэн, Пушкин аатынан национальнай библиотека аатыгар турар түөрт этээстээх дьиэни тутуһан, кыра да буоллар, Дьокуускай таас тутуутугар кыттыгастаахпын диэн күлэр. Ийэтэ кырыйдым, кыаммат буоллум диэн ыҥыран, дойдутугар төннөн интернакка, оҕо саадыгар иитээччинэн үлэлиир. Олоҕо тосхойбутунан 1965 с. районо бирикээһинэн Күндээдэҕэ саҥа тэриллэр оҕо саадыгар сэбиэдиссэйинэн, Кылбанова Е.К. үөрэҕиттэн кэлиэр диэри, үлэлээн, "Кэнчээри" оҕо саадын үлэҕэ киллэрбит үтүөлээх.

Күндээдэҕэ Баһылай Махсымабыстаахха дьиэлэнэн олорор. Самодеятельноска хорга ыллаһар кыыска сыана биир көхтөөх кыттааччыта уол, механизатор идэлээх Титов Николай хараҕын хатыыр. Суолун айаҕар олорор кыыһы кытта сылтах булан аргыстаһар, кэпсэтэр, устунан атаарар да түгэннэр көстөн бараллар. Дьэ, ити курдук, таптал уота бастаан симиктик, онтон уламулам күөдьүйэн, үөһэ эппитим курдук, окко түспүт оҥоһуунан, сиргэ түспүт сэрэбиэйинэн, бу күөх сирэмнэ Токостон төрүттээх Николай Осипович кыыһын ийэтин кытта билиһиннэрэр уонна 1966 с. балаҕан ыйыгар көһөрөн ылар. Салгыы эдэр ыал Пак Манжу дьиэтигэр көһөллөр уонна 1967 с. от ыйын 4 күнүгэр сокуонунан бигэргэтэн саахсаналлар. Онтон ыла түөрт оҕону төрөтөн, көрөн-истэн, бүөбэйдээн, оҕолорун барыларын үөрэхтэтэлээн, үлэһит, ыал мааныта оҥортоон, сиэннэри бэлэхтэтэн "эбээ", "эһээ" дэттэрэн, номнуо 50 сыл ааһа охсон, Күндээдэтин иккис дойду оҥостон, 80 сааһын ааһан олорор.

"Ньурба" сопхуос Күндээдэтээҕи отделениетыгар лаборанынан, онтон салгыы счетовод-кассирынан үлэлиир. Күндээдэтээҕи отделение "Ньурба" сопхуостан арахсан, туспа холкуос буолар. Онтон ыла сөҕүмэр үлэ саҕаланар. Маны барытын суоттуур-учуоттуур, үбүн-харчытын аахсар, ааҕар сулууспанан бухгалтерия буолар. 1978 с. Чурапчы СПТУ-тун бүтэриэҕиттэн 1984 с. от ыйыгар диэри отделение старшай буҕаалтырын эбээһинэһин толороччунан, 1984 с. от ыйыттан 1987 с. от ыйыгар диэри саҥа тэриллибит хаһаайыстыба старшай буҕаалтырынан, онтон кылаабынай буҕаалтыры солбуйааччынан, салгыы 2000 с. атырдьах ыйыгар диэри сопхуос, агрофирма кылаабынай буҕаалтырынан үлэлээбитэ. Тэрилтэ сүрүн салаата бухгалтерия - биир да сыысхала суох, чуолкайдык үлэлиирин, кэлэктиип үтүө суобастаахтык үлэҕэ сыһыаннаһарын ситиһии - салайааччы киһи, кылаабынай буҕаалтыр элбэх сыратын-сылбатын ууран үлэлээбитин түмүгэ буолара саарбаҕа суох. Үлэ хаачыстыбата тустаах үлэһит эппиэтинэстээх сыһыаныттан, ирдэбил хайдаҕыттан тутулуктаах. Онтон ити хаачыстыба барыта Варвара Николаевнаҕа толору баар. Киһи бүк эрэнэр салайааччыта, үлэһиттэр ытыктыыр киһилэрэ. 2001-2003 сс. Күндээдэ ОДьКХ-гар буҕаалтырдаабыта.

Варвара Николаевна 66 сааһыгар үлэттэн уурайан сынньалаҥҥа тахсан да баран таах олорбот. Кыра онуманы оҥоруттан саҕалаабыта. Ол курдук, балык араас уҥуохтарыттан, кус түүтүттэн, таҥас кырадаһыныттан паннолары, кылтан олоххо-дьаһахха туттуллар малы-салы, велосипед спицатыттан уонна КамАЗ массыына салгын ыраастыыр сиэккэтиттэн отон ыраастыыры оҥорон, дьарыгыран барбыта. Ордук туоһунан ыаҕыйа арааһын, салама ыаҕыйатын, томторугу тикпит, иистэнэр иһит тигэрин ордорор. Билиҥҥи кэмнэ, ситэтэ суох ааҕыынан, ыаҕыйата 400-чэҕэ чугаһаабыт буолуохтаах. Нэһилиэгэр, ороЙуоҥҥа араас быыстапкаларга кыттар. "Айымныылаах үлэ сири симиир, киэргэтэр", - диэн Б.Ф. Неустроев-Мандар Уус 70 сааһын бэлиэтиир тэрээһин чэрчитинэн ыытыллыбыт өрөспүүбүлүкэтээҕи туос түһүлгэтин кыттыылааҕа. Таатта улууһун культуураҕа уонна духуобунай сайдыыга салаата тэрийбит "Моҕол ураһа тутуута" семинарга маастар-кылааска сылдьыбыта.

Эдэр сылдьан хайыһардыырын сөбүлүүрэ. Сааһырдым диэн билигин да олорбот. ОроЙуонугар хабылыкка, буулдьанан ытыыга бэйэтин саастыылаахтарыгар бастакы миэстэлээх. Өйүн сытыылаан араас викториналарга кыттар, холобур, Талан Бүрэ 100 сааһыгар анаан ыытыллыбыт Нам улууһун викторинатын кыайыылааҕа. ОроЙуонун хаһыата ыытар викторинатын күрэҕэр барытыгар кэриэтэ кыттар.

Дьэ, ити курдук Күндээдэ нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ, "Саха сирин тыатын хаһаайыстыбатын бэтэрээнэ" бочуоттаах бэлиэ хаһаайката, биһиги аҕа табаарыспыт Варвара Николаевна Титова уҕараабат дьулуурун, айылҕаттан бэриллибит дьоҕурун таба туһанан, эдэрдэргэ холобур буолан дьоһуннук олорор, олоҕу кытта бииргэ хаамар. Күн сирин олоҕор кэрэни эрэ санаан, кэрэни эрэ айан, толору кыыннаар уохтаах кымыстаах олоҕун чороонун чиэстээхтик өрө тутар.

Биһиги уочаркабыт дьоруойдара 4 оҕо, 11 сиэн, 2 хос сиэн тапталлаах, иллээх-эйэлээх ийэлээх аҕа, иһирэх эбээ, эһээ, өссө хос эбээ, эһээ буолан, кырдьар саас кыраһатын чанчыктарыгар түһэрэн, кыһалҕаны билбэккэ бочуоттаах сынньалаҥҥа олороллор, улахан биэнсийэлээх эмээхсиннээх оҕонньор араас идэҕэ үөрэнэр сиэннэригэр көмөлөһө олороллор, оҕолорун, сиэннэрин кэрэҕэ уһуйа, олох киэҥ аартыгар суолдьут сулус курдук сырдыы, сыдьаайа олороллор.

Үөлээннээхтэрбин, эт саастыылаах
Үтүөкэн дьоннорбун Ньукулайы,
Балбаараны
Алгыстаах аҕыс уон сааскыт
туолбут
Аанньалгыт күнүнэн аман
тылбынан алгыыбын.
Алдьархайдаах сэрии сылларын
Арыый иннинэ күн сирин көрөҥҥүт,
Аас туор олох аһыытын-ньлуунун
Аччыгый саастан амсайан
улааппыккыт.
Улааппыккыт колхоз хотонугар,
Бурдуктаах буолатыгар,
ходуһатыгар
Улахан дьоннордуун биир тэҥнэ
Утуйар ууну умнан үлэлииргит.
Үлэнэн эрэ өрүү үлүһүйэҥнит
Үрдүк кирбиилэри ылбыккыт,
Тус бэйэҕит холобургутунан
Туохха барытыгар бастакынан
сылдьаргыт.
Кырыымпа кылыһаҕын тарданҥыт
Кыраһыабай муусуканы
таһааргыт,
Кыптыыйынан туос
кырадаһыннарыттан
Көтөрү, кыылы, айылҕаны
дьүһүйдүгүт,
Уран тарбахчытынан уһананҥыт
Олохчут дьолун оностуннугут.
Түөрт оҕону төрөтөҥҥүт
Көмүс түһэхчитигэр көтөхпүккүт,
Дьоһуннаах иитиини биэрэҥнит
Дьон кэккэтигэр таһаардыгыт.
Уонтан тахса сиэннэнэҥнит
Удьуор утумун салҕаатыгыт,
Сиэн дьонноргутун иитиһэҥнит
Сиэдэрэй олохчутун симиигит.
Кинилэр тапталларынан
угуттанан
Кырдьары кый ыраахха
кыйдыыгыт.
Оҕо сааһым дьүөгэтэ, доҕорум
Олоруҥ дуу, өссө да уһуннук,
Сүүрүк устун күүскэ эрдинэн
Сүүс сыл сүүрүгүн өксөтүҥ.
Дом ини, дом ини!

Оҕо сааһым дьүөгэтин Варвара, улаатан билсибит доҕорум Ньукулай туһунан уочаркабын манан түмүктүүбүн.

РФ суруналыыстарын
Сойууһун чилиэнэ,
СӨ т/х туйгуна,
Ньурба ороЙуонун
Бочуоттаах олохтооҕо,
үлэ бэтэрээнэ
Уйбаан НЬУКУЛААЙАП-
Сиэн Дыынайап.
2018 с., тохсунньу.

– Тохсунньу 12 к. – Борокуратуура үлэһиттэрин күнэ –

Суут-сокуоннас, дьон бырааабын көмүскэлигэр

Өйүүн, тохсунньу 12 к., борокуратуура үлэһиттэрэ идэлээх бырааһынныыктарын бэлиэтииллэр. Бу бэлиэ күнүгэ тоҕоохуннаран, оройуон борокуруора Артем Ильиниин кэпсэтиибитин таһаарабыт.

- Артем Романович, идэҕин хайдах быһыылаахтык талбыккыный?

- Борокуруор идэтин, араада, бэйэм хараахтырым майгытыттан, бэрээдэги олохтуур баҕа санаалаахпыттан таллаҕым. Мин ис хаамыттан барыта бэрээдэктээх, орун-оннугар сөптөөхтүк саахыламмыт уонна туруктаах буоларын сөбүлүүр киһибин. Ол кэмнэ, 90-с сылларга, юридическай хайысхалаах үөрэҕи чопчу өйдөөн туран бэйэм талбытым. Юридическай факультет устудьуона эрдэхпинэ сөбүлүүр биридимиэтим "прокурорскай надзор" этэ. Онно үөрэтэр улаханнык ытыктыыр преподавателим Попова Галина Семеновна өрөспүүбүлүкэ борокуратууратыгар үлэлиирэ, итиэннэ кэлин сулууспабар миэхэ кураторынан буолбута. Устудьуоннуу сылдьан, 3-с куурустан Дьокуускай к. борокуратууратын силиэдэбэтэлин уопсастыбаннай көмөлөөччүтүнэн анаммытым. Үөрэхпиттэн иллэҥ кэммэр куорат борокуратууратыгар үлэлээн, өлөрүүлэр тустарынан холуобунай дьыалалары силиэстийэлиигэ көмөлөһөрүм, итиэннэ силиэстийэ иннинээҕи бэрэбиэркэлэр матырыйаалларын бэйэм хомуйарым. Ол кэмтэн саҕалаан инники ханнык идэнэн үлэлиирбин быһаарынан, онно сыстан барбыт эбиппин. Куорат борокуратууратыгар бириэмэбин атаарарым олус интэриэһинэйэ. Ол саҕана борокуратуура уорганнарыгар үлэлиир - мин баҕа санаам этэ. Билигин даҕаны бу үлэбин астынан туран толоробун, үлэбин олус сөбүлүүбүн.

- Өлөрүүлэри силиэстийэлээһиҥҥэ көмөлөһүү диэтиҥ, устудьуон оҕоҕо бу ыарахан буолбатах этэ дуо?

- Суох, олус ыарахана суоҕа. Ол эрээри бу дьарык түүннэрикүнүстэри үлэлиири эрэйэр буолан, элбэх бириэмэни ылар этэ. Үксэ барыта дьону кытта үлэлиир буолан (дьону доппуруостааһын, дьону көрдөөһүн, быһылаан буолбут сиригэр үлэлээһин уо д.а.), араас интэриэһинэй уонна ардыгар уустук даҕаны быһыылар-майгылар баар буолааччылар.

- Дьокуускайга борокуратуура силиэдэбэтэлинэн үлэлиргэр ханнык улахан, айдааннаах дьыалалары силиэстийэлээбиккиний?

- 2 сыл кэриҥэ, 2006 сылтан саҕалаан 2007 с. бүтүөр диэри, куорат борокуратууратын ыстаарсай силиэдэбэтэлинэн үлэлиир кэммэр маннык дьыалаларга үлэлэспитим. Чуолаан ол кэмҥэ Дьокуускай куорат борокуруора Ефимов Алексей Михайлович миигин "биллибэт-көстүбэт буруйдары арыйар бөлөххө" киллэрбитэ. Бу бөлөххө 3 силиэдэбэтэл үлэлээбиппит. Биһиги эбээһинэспитигэр "глухардары" - ол аата арыллыбакка хаалбыт буруйдары арыйыы киирэрэ, итиэннэ биһиги бары дьыалаларбыт "резонанстаах" буолбуттара. Биһиги куорат бары оперативнай подразделениеларын кытта ыкса үлэлээн, дьиҥ кырдьыгынан эттэххэ, кинилэри салайбыппыт. Тоҕо диэтэххэ, ити дьыалалары барытын биһиги силиэстийэлээн, кинилэр тустарыгар толору эппиэти сүгэр этибит. Үлэбит көдьүүһэ арыллыбыт "глухардар" чопчу ахсааннарынан сыаналанара. Ити 2 сыл устата бастаан кыайан арыллыбакка хаалбыт 30-ча маннык буруйу арыйбыппыт.

Холобура, 2000 сс. саҕаланыыларыгар милииссийэ үлэһитэ - ИДьМ спецприемнигын салайар үлэһиттэриттэн биирдэстэрэ предприниматели күнүүлээн өлөрбүтүн 3 сыл кэриҥэ ааспытын кэннэ арыйбыппыт. Бу үлэһит буруйдааҕын туһунан дакаастабыллары хомуйан баран, кинини үлэлиир миэстэтигэр тиийэн туппутум. Өлүөхсүт өлүгэ булуллубута, өлөрүөхсүт кэлин сууттаммыта. Итини таһынан биһиги үлэбит хаачыстыбатын учуоттаан, икки, үс киһини өлөрүүлээх түбэлтэлэргэ ыыталлара. Дьэ, чахчы, маннык дьыалалар уопсастыбаҕа "резонанстаах" этилэр. Лермонтов уулуссатыгар паараны - кыыстаах уолу өлөрүү куорат олохтоохторун аймаабыта. Дьокуускайдааҕы психо-неврологическай диспансер бырааһа таптыы саныы сылдьыбыт кыыһын - ресторан официанткатын бэйэтин кыбартыыратыгар ыалдьыттата ыҥырбыт. Ол эрээри кыыс киниэхэ билэр уолун кытта тиийэн кэлбитин, бииргэ арыгы иһэн баран быраас кинилэри иккиэннэрин өлөрөн баран хол-буут араартаан эттээбит уонна кыһын болкуоҥҥа таһааран кистээбит. Бу кэнниттэн өлөрүөхсүт бэйэтигэр тиийинэ сатаабыта. Бу бырааһы, кини балыыһаҕа киирэн туруга арыый тупсан онтон куота сатаабытын кэннэ, өрөспүүбүлүкэтээҕи балыыһаҕа тиийэн туппутум. Итини таһынан таксистары өлөрүүнэн дьарыктана сылдьыбыт 4 эдэр киһини, хас биирдиилэрэ быһа барыллаан 20 саастаахтара (2 уол, 2 кыыс) буруйдааһын дьыалата силиэстийэлэммитэ. Бу түбэлтэҕэ, сураҕа суох сүппүт киһини көрдөөһүҥҥэ, таксист өлүгэ Дьокуускай к. ыстарааптыыр стоянкатыгар массыына багажнигар булуллубута. Маныаха ити киһийдэхтэри өлөрбүт киһилэрин массыынатын ыыта сылдьыбыттарын туппут ГАИ үлэһиттэрэ даҕаны, ыстарааптыыр стоянка үлэһиттэрэ даҕаны массыына багажнигын арыйан көрбөтөх этилэр. Таксист өлүгүн булбутум кэнниттэн, буруйдаах дьоннор сол күн тутуллубуттара. Кэлин кинилэр силиэстийэҕэ бу курдук өссө хас да буруйу оҥорбуттарын кэпсээбиттэрэ. Миэстэтигэр баран, уорбаланааччы көрдөрүүлэрин видеокамераҕа уста сылдьан, чуолаан силиэстийэ үлэтин хаамыытыгар биир таксист өлүгүн булан турабыт. Дьокуускай к. хоруупсуйа туһунан "Мэрия дьыалата", "Дьокуускай-Магадан" тыраассаҕа ыраах айан суоппардарыгар "Хаптасовскай" тэрээһиннээх буруйу оҥорор бөлөх (ОПГ) ороспуойдуу саба түһүүлэрин туһунан "Хаптас дьыалата" эмиэ өйбөр хатанан хаалбыттар. "Сосновскайдар" тустарынан дьыала эмиэ резонанстаах буолбута. Дьокуускай к. ОПГ-тын салайааччылара предприниматели тутан хаайа сытан кини куоракка баар сирин учаастактарын ыган ыла сатаабыттара. Бу дьыаланан кинилэр лиидэрдэрин "Вася Дурагы" уонна кини чугас дьонун "Габараны", "Ванька Дураковскайы" туппутум. Бу ыйыллыбыт бары дьыалалар түмүктэммиттэрэ, бары буруйдаахтар сууттаммыттара. Итинэн сибээстээн, бу дьыалалар ымпыктарын-чымпыктарын дьоҥҥо сэгэтиэххэ сөп.

- Ньурба оройуонун борокуруорун быһыытынан үлэҕин саҕалыыргар бастакы хардыыларыҥ.

- Мин борокуруор көмөлөһөөччүтүнэн, борокуратуура силиэдэбэтэлинэн уонна борокуруор солбуйааччытынан үлэлээбитим кэннэ, 2010 с. Ньурба оройуонун борокуруорун дуоһунаһыгар анаммытым. Сонно бэйэм инициативабынан салайааччыбар - ол кэмҥэ үлэлии олорор өрөспүүбүлүкэ борокуруоругар приемҥа суруйтаран киирбитим. Бэйэм салайааччым бары баҕа санааларын уонна ыйыыларын-кэрдиилэрин истибитим. Өрөспүүбүлүкэ борокуруорун бастакы сорудахтара кэлим уонна бастайааннай майгыннаахтара, сүрүннээн буруйу уонна хоруупсуйаны утары охсуһууга сыһыаннаахтара. Өрөспүүбүлүкэ борокуруора быһыыны-майгыны олус үчүгэйдик билэн-көрөн олороро уонна Ньурба оройуонугар буруйу оҥоруу таһыма олус үрдүгүн бэлиэтээбитэ. Үлэлиир миэстэбэр кэлээт, бастатан туран, оройуоҥҥа сокуоннас уонна буруйу оҥоруу туругун анаалыстаабытым. Ол саҕана буруйу арыйыы 50% кэриҥэ этэ. Ол эбэтэр буруйдары аҥарын эрэ арыйаллара, хас иккис буруй арыллыбакка хаалара. Күн бүгүн ити балаһыанньа уларыйда, буруйу арыйыы көрдөрүүтэ 90%-ҥа тэҥнэстэ.

- Борокуруор ханнык хаачыстыбалардаах буолуохтааҕый, Эн санааҕар?

- Мин санаабар, борокуруорга булгуччулаах хаачыстыбалара - чиэһинэй уонна принципиальнай буолуу. Борокуруор элбэх кээмэйдээх үлэни кытта сатаан үлэлиир буолуохтаах, сокуоннас туругун толору хонтуруолга тутуохтаах, дьону ытыктыахтаах, эппиэтинэстээх уонна толоругас буолуохтаах, сокуону бары кэһиилэргэ принципиальнайдык хоруйдаһан иһиэхтээх. Маны сэргэ борокуруор үлэтэ аһаҕас буолуохтаах. Үлэ барыта нэһилиэнньэҕэ иһитиннэриллэн-биллэриллэн иһиэхтээх. Бу дьон-сэргэ борокуратуура уорганнарыгар, итиэннэ бүттүүн судаарыстыбаҕа даҕаны итэҕэйиилэрэ үрдүүрүгэр көмөлөөх.

- 2017 с. үлэ түмүктэрин туһунан.

- 2017 сылга оройуон борокуратууратын үлэтин түмүктэрэ элбэх ахсааннаах сокуону кэһиилэри булуунан бэлиэтэнэллэр. Бу ахсаана 4 тыһ. кэриҥэ. 300-тэн тахса киһи үлэҕэ бырааптара чөлүгэр түһэрилиннэ, кинилэргэ 8,5 мөл. солк. тахса суумалаах хамнастара төлөннө. 200-тэн тахса хоруупсуйаны утары сокуон кэһиллиитэ булуллан, буруйдаахтар бары эппиэтинэскэ тардылыннылар. Ааспыт сылга биһиги көҕүлээһиммитинэн тулаайах оҕолорго кыбартыыралара бэрилиннилэр, элбэх оҕолоох дьиэ кэргэттэргэ сир учаастактара бэрилиннэ, уонунан инбэлииттэр бырааптара уонна дьон олорор дьиэҕэ бырааптара чөлүгэр түһэрилиннэ. Борокуратуура ыыппыт сүрүннүүр үлэтин түмүгэр оройуоҥҥа буруйу оҥоруу таһыма намтаата. Ол курдук, 2017 сылга, ити иннинээҕи сылы кытта тэҥнээтэххэ, буруйу оҥоруу ахсаана 100-нэн аҕыйаата.

- Бииргэ үлэлиир кэлэктиибиҥ туһунан.

- Оройуон борокуратууратыгар 6 киһи үлэлиир. Ол иһигэр 4 оперативнай үлэһит (борокуруор, борокуруор солбуйааччыта, борокуруор ыстаарсай көмөлөһөөччүтэ уонна борокуруор көмөлөһөөччүтэ), сүрүннүүр исписэлиис уонна суоппар. Биир көмөлөһөөччүм Горнай оройуонун борокуруорун солбуйааччытынан ананна, итинэн сибээстээн борокуруор көмөлөһөөччүтүн вакансията баар. Оройуон борокуруорун солбуйааччытынан Петров Виталий Витальевич, борокуруор ыстаарсай көмөлөһөөччүтүнэн Федорова Аэлита Владимировна, борокуруор көмөлөһөөччүтүнэн Винокуров Иван Михайлович үлэлииллэр. Кинилэр бары борокуратуура уопуттаах, олус грамотнай, эппиэтинэстээх уонна толоругас үлэһиттэрэ, дьиҥнээх эписиэрдэр. Бары ыал аҕалара-ийэлэрэ, күннээҕи олохторугар бэртээхэй төрөппүттэр.

Түгэнинэн туһанан, бары үлэһиттэрбэр үтүө суобастаах үлэлэрин иһин махтаныахпын баҕарабын уонна бу кэлэн иһэр идэлээх бырааһынныыкпытынан эҕэрдэлиибин!

- Артем Романович, сиһилии кэпсээниҥ иһин махтал уонна идэлээх бырааһынныыккытынан эҕэрдэ! Түмүккэ хаһыаппыт аҕааччыларыгар туһаайан тугу этиэххин баҕараҕын?

- Ньурба оройуонун олохтоохторун саҥа кэлбит 2018 сылынан ис сүрэхпиттэн, итиитик-истиҥник эҕэрдэлиибин! Үтүө доруобуйаны, этэҥҥэ буолууну, уһун уйгулаах олоҕу, дьолу-соргуну уонна табыллыыны баҕарабын. Чугас дьоҥҥут, оҕолоргут уонна сиэннэргит мэлдьи эһигини болҕомтолоох, иһирэх сыһыаннарынан тулалаатыннар уонна ситиһиилэринэн үөрдэ сыыттыннар! Сокуону хаһан даҕаны кэһимэн! Хаһан баҕарар быраапкыт кэһиллэр түгэнигэр борокуратуураҕа кэлэргитигэр биһиги аммыт мэлдьи аһаҕас.

Геннадий АНТОНОВ.

Кылгас визитка

Ильин Артём Романович 1981 с. от ыйын 13 к. Дьокуускайга төрөөбүтэ. 2 №-дээх орто оскуолаҕа үөрэммитэ. М.К. Аммосов аатынан СГУ юридическай факультетын бүтэрбитэ. Борокуратуура уорганнарыгар 15 сыл үлэлиир, "юстиция советнига" чыыннаах (подполковник). Ньурба оройуонун борокуруорун дуоһунаһыгар 2010 сылтан үлэлиир. Боломуочуйаларын болдьоҕо РФ Генеральнай борокуруорунан 10 сылга, ол эбэтэр 2020 с. олунньутугар диэри уһатыллыбыта. Кэргэннээх, 3 оҕолоох.

Биллэрии

Ворошилова уул.19 № баар стоматология маннык өҥөлөрү оҥорор:

- уһуллар, уһуллубат тиис протеһын араас көрүҥүн. Материала Россия, Украина, Япония;
- нейлон материалынан тостубат протез;
- таҥалайа суох уһуллар бюгельнай протез;
- металлокерамика (Германия). Чэпчэки сыаналаах Россия материалларыттан “Социальное протезирование” программа үлэлиир.

Үлэлиир бириэмэтэ: 09:00-19:00 ч., эбиэтэ 12:30-14:00 ч.

Телефоннар: 2-44-52, 8-914-101-94-12, 8-962-733-66-00.

Презентацияҕа ыҥырабыт!

Күндү биир дойдулаахтарбытын Дьаархан нэһилиэгэр тохсунньу 12 күнүгэр күнүс 12 чаастан саҥа тутуллубут культура уонна спорт киинин үөрүүлээх аһыллыытыгар ытык-мааны ыалдьыт буолан кэлэргитигэр ыҥырабыт.

Олохтоох дьаһалта.

Махтал сурук

Мин, Маалыкай сэлиэнньэтин олохтооҕо, сэттэ оҕолоох дьиэ кэргэн аҕата Егоров Ариан Егорович, быйыл кыһын ахсынньы 12 күнүгэр Новосибирскай куорракка соҕотох көрөр хараҕым көрбөт буолар куттала кэлэн этэҥҥэ оҥотторон көрөр буолан кэллим. Онно баран кэлэрбэр күүс-көмө буолбут Трофим, Лия Тороховтар дьиэ кэргэттэригэр, тэрилтэлэртэн олохтоох дьаһалта кэлэктиибигэр, Маалыкайдааҕы "Айар киин" култуура дьиэтин кэлэктиибигэр, СХПК "Байар" кэлэктиибигэр, олохтоох МЧС кэлэктиибигэр, "Мичил", "Сардаҥа" уһуйаан кэлэктииптэригэр, олохтоох "ДЮСШ" филиалыгар, Маалыкайдааҕы М.В. Мегежекскэй аатынан олохтоох орто оскуола үлэһиттэригэр, Маалыкайдааҕы "Аҕалар түмсүүлэригэр", салайааччы Можуков Сергей Арсеньевичка, бииргэ үлэлиир кэллиэгэлэрбэр - ГУП ЖКХ Маалыкайдааҕы филиалын үлэһиттэригэр, бииргэ үөрэммит кылааһым оҕолоругар, аймахбилэ дьоннорбор Андреевтарга, эдьиийдэрбэр, бырааттарбар, балтыларбар күүс-көмө буолбуккутугар барҕа махтал.

Кыһалҕалааах кэммитигэр өйөбүлгүт, истиҥ сыһыаҥҥыт иһин биһиги дьиэ кэргэн аатыттан махталбыт муҥура суох. Бу үүммүт саҥа 2018 сылга дьиэ кэргэҥҥитигэр чэгиэн доруобуйаны, үлэҕитигэр үрдүк ситиһиилэри баҕарабыт. Алгыс курдук бары этэҥҥэ сылдьыҥ.

Маалыкай сэлиэнньэтин олохтооҕо ЕГОРОВ А.Е.